

פייק ניוז לקראת הבחירות ובכלל

צריכת תקשורת חכמה בתקופת בחירות

בתקופת בחירות המידע לא עוצר לרגע: הודעות בווטסאפ, סרטונים בטיקטוק, פוסטים באינסטגרם ובטלגרם. חלק גדול מהם לא נועד רק ליידע אותנו, אלא להניע אותנו: לפחד, לכעוס, לשתף, לתמוך או פשוט לא ללכת לקלפי. התלמידים שלנו, שחלקם כבר קרובים לגיל ההצבעה, נחשפים לכל זה כמעט בלי מסננים.

הפעילות שלפנינו הופכת את הכיתה ל"חדר חקירות". במקום הרצאה על פייק ניוז, התלמידים ישחקו, יחקרו טענות מהרשת ויתלבטו בדילמות אמיתיות. המטרה אינה ללמד אותם במה להאמין, אלא איך לבדוק, ולהרגיש בנוח גם עם התשובה "אין לי מספיק מידע". היכולת לעצור, לבדוק ולהצליב לפני שמאמינים ומשתפים היא לא רק מיומנות לימודית, אלא חלק מהאחריות שלנו כאזרחים בדמוקרטיה: להפוך מצרכנים מוצפים וסבילים לצרכנים פעילים, שמחליטים בעצמם מה לחשוב.

מטרות הפעילות:	ציוד נדרש:
הבנת האינטרסים: התלמידים יבינו שמידע ברשת הוא לא רק דרך לקבל מידע אלא גם כלי להשפעה, ויכירו את האינטרסים השונים שעומדים מאחוריו (כסף, כוח פוליטי, השפעה וערעור, כולל השפעה של גורמים זרים). ארגז כלים לחקירה: התלמידים יתרגלו חקירה של מידע שהם פוגשים ברשת (בדיקת מקור, הצלבה, חיפוש תמונה, בדיקת תאריך), ויתרגלו לומר "אין לי מספיק מידע" כשזה נכון. חשיבה עצמאית ואחריות אזרחית: התלמידים יבינו שגם מידע שמתאים למה שהם חושבים כדאי לבדוק, יתלבטו בדילמות של שיתוף ותיקון מידע, ויפתחו הרגל של עצירה, בדיקה והצלבה לפני שיתוף.	<u>מצגת מלווה לשיעור</u> - פתקים וכלי כתיבה - כרטיסים בצבעים - ירוק, אדום, צהוב <u>דפי חקירה על ידיעה</u>

מהלך הפעילות:

פתיחה: כמה מכם כבר קיבלו היום מידע חדשותי? תחשבו רגע איך: וואטסאפ? טיקטוק? אינסטגרם? טלגרם? סרטון שמישהו שלח? ועכשיו שאלה אחרת: כמה מהדברים שראיתם היום בדקתם כדי לדעת שהם נכונים? לא כדי לבדוק אם אתם מסכימים איתם. כדי לבדוק אם הם באמת נכונים. (תנו לתלמידים רגע לחשוב ואז המשיכו).

אנחנו חיים במציאות שבה מידע מגיע אלינו כל הזמן. אבל מידע לא רק מספר לנו מה קורה: הוא יכול לגרום לנו לפחד, לכעוס, לשתף, לתמוך במישהו או להתנגד למישהו. ובתקופת בחירות יש הרבה אנשים וגופים שיש להם אינטרס להשפיע על מה שנחשוב. היום אנחנו הופכים לבלשים.

הנחו: בקשו מהתלמידים לפתוח את הרשת החברתית שבה הם משתמשים הכי הרבה. אין צורך להראות את המסך לאחרים או לשתף תוכן אישי. יש להם 3 דקות למצוא ולרשום לעצמם:

- הידיעה החדשותית הראשונה שהם רואים
- מי המקור שלה
- מה אופי התגובות
- האם יש בתוכן משהו שמנסה לעורר רגש

דיון:

- כולנו ראינו דברים דומים? למה לא?
- כמה מה שאני רואה ברשת הוא תמונה מלאה של מה שקורה במדינה שלנו?
- יש פה חברים בכיתה שרואים תמונות הפוכות?

אמרו: כל אחד מאיתנו מקבל רק תמונה חלקית של המציאות, כי אלגוריתם, הרגלי השימוש שלנו והאנשים שאנחנו עוקבים עליהם מעצבים לאיזה מידע ניחשף. אבל האמת שיש עוד גורמים שמשפיעים. אני רוצה לדבר איתכם על השאלה: למה שמישהו ירצה להשפיע על תמונת המציאות שלי?

חלקו את הכיתה לזוגות/שלושות ושחקו **"תירס חם"**. תנו דקה על השעון, כל זוג צריך לכתוב כמה שיותר סיבות שיש למישהו ברשת להשפיע על תמונת המציאות שלי. מבקשים מזוג להקריא את תשובותיו, לכל מי שיש דברים דומים מוחקים, המטרה של התלמידים להגיע כמה שיותר תשובות ייחודיות.

למדריך.ה/ למחנך.ת

חשוב להבין שפייק ניוז ודיסאינפורמציה אינם טעות מקרית, אלא לרוב מהלך מחושב שמשרת אינטרסים: **כלכליים** (רווח מפרסומות וכניסות), **פוליטיים** (עיצוב דעת קהל, חיזוק אג'נדות, הרחקה מהקלפי) ו**ביטחוניים-זרים** (גורמים זרים שמפעילים חשבונות מזויפים ובוטים כדי לזרוע פילוג וחוסר אמון). חשוב לנו לאפשר לתלמידים לשאול את השאלה: למי יש אינטרס שאחשוב/ארגיש ככה?

צופים בסרטון על "קמפיין דיכוי הצבעה" של רעות ענבר.

דיון:

- מה האינטרס של מי שפרסמו את זה ב"פוש"?
- איך אנחנו יכולים להיות מודעים יותר מול ניסיונות "השפעה" כאלו?

אמרו: עכשיו ננסה לראות אם אנחנו מסוגלים לזהות מתי אנחנו ניצבים מול "פייק" או "ניסיון השפעה".

אמת, שקר או "אין לי מושג"?

באותם זוגות/שלושות מקבלים שלושה כרטיסים: ירוק (אמיתי), אדום (שקרי), צהוב (אין לי מספיק מידע). מציגים 5 ידיעות עדכניות (במצגת). על כל ידיעה הצוותים דנים חצי דקה ומרימים כרטיס בו-זמנית, ומוסיפים באצבעות רמת ביטחון מ-1 עד 3.

ניקוד: תשובה נכונה: ניקוד כרמת הביטחון (1-3). תשובה שגויה: מינוס כרמת הביטחון. כרטיס צהוב: נקודה אחת. אחרי כל ידיעה שאלו: מה גרם לכם לחשוב ככה? מה הייתם צריכים לדעת כדי להיות בטוחים יותר?

אמרו: המטרה היא לשבור את ההרגל "אני מרגיש שזה נשמע נכון, לכן זה נכון". ואם יש משפט אחד לקחת מהשיעור, הוא: "אני לא יודע" זו לא חולשה. יכולת ההבחנה ניתנת לפיתוח. והשלב הבא הוא ללמוד איך לבדוק.

אופציה: דפי חקירה: חוזרים לידיעה שמצאו בתחילת הפעילות ברשת החברתית מעבירים אותם זוגות בדף חקירה. בו שואלים: מה הטענה? מי המקור? מי עשוי להרוויח אם יאמינו לזה? מה העובדות שאנחנו יכולים לאמת? מה לא? מה מעורר חשד? מה המסקנה שלנו?

מצגת: השאלות שצריך לשאול.

אמרו לסיכום: היום לא למדנו איך לזהות כל פייק ניוז בעולם, וזה גם בלתי אפשרי. למדנו משהו חשוב יותר: איך להיות פחות קלים להשפעה. אנחנו חיים בעולם שבו הרבה אנשים וגופים רוצים את תשומת הלב שלנו. לפעמים את הכסף שלנו, לפעמים את התמיכה שלנו, ולפעמים להשפיע על הדרך שבה אנחנו חושבים ופועלים. בתקופת בחירות זה משמעותי במיוחד, כי להיות אזרחים בדמוקרטיה זה לא רק לבחור בקלפי. זה גם להיות מסוגלים לקבל מידע, לבדוק אותו, לשאול שאלות ולגבש עמדה בעצמנו.

אנחנו לא מבקשים מכם "לא להאמין לרשתות", וגם לא "להאמין רק למקור אחד", כי אז אנחנו רק מחליפים תלות אחת באחרת. אנחנו מבקשים: אל תוותרו על החשיבה שלכם, גם כשהמידע מגיע מאדם שאתם אוהבים, ממפלגה שאתם תומכים בה או מערוץ שאתם רגילים לצפות בו. בפעם הבאה שתראו משהו שמעצבן אתכם, מפחיד אתכם או מתאים בדיוק למה שאתם כבר חושבים: תעצרו ותשאלו, **מי אומר לי את זה? איך הוא יודע? ולמי זה משרת?** ואז תחליטו בעצמכם מה אתם חושבים.

האסור

מרכז הדרכה תנועת דרור-ישראל